

2024 жылғы пилоттық ауыл шаруашылығы санағын өткізу туралы талдамалық есеп

БҰҰ Азық-түлік және ауыл шаруашылығы ұйымының (БҰҰ ФАО) халықаралық ұсыныстарына сәйкес, ауыл шаруашылығы санағы әр бес-он жыл сайын жүргізілуі тиіс, оның негізгі міндеті – аграрлық шаруашылықтардың негізгі ұйымдық құрылымы туралы деректерді алу, бұл осы сектордағы тенденциялар мен құрылымдық өзгерістерді анықтауға мүмкіндік береді.

Мәселен, Ұлттық санақтарды жүргізу қағидасы мен мерзімдерінің 17-тармағына сәйкес ауыл шаруашылығы санағы он жылда бір реттен кем емес мерзімде жүргізіледі.

Мемлекет басшысының 2023 жылғы 26 сәуірдегі тапсырмасына және Үкіметтің 2023 жылғы 29 желтоқсандағы № 1248 қаулысына сәйкес Қазақстан Республикасының Ұлттық ауыл шаруашылығы санағын (бұдан әрі – АШС) 2025 жылы 1 тамыз бен 20 қазан аралығында өткізу туралы шешім қабылданды.

АШС тиімді жүргізу мақсатында 2024 жылғы 20 тамыз бен 30 қыркүйек аралығында Қазақстан Республикасының 54 елді мекенінде интервьюерлерді тартпай-ақ, Бюроның аумақтық бөлімшелері қызметкерлерінің күшімен (бұдан әрі – Бюроның АБ қызметкерлері) пилоттық ауыл шаруашылығы санағы (бұдан әрі – пилоттық санақ) жүргізілді.

Пилоттық ауыл шаруашылығы санағы екі тәсілмен жүргізілді: онлайн (*респонденттердің sanaq.gov.kz сайттында өздері толтыру арқылы*) және Бюроның АБ қызметкерлерінің планшетпен үй шаруашылықтарына сауалнама жүргізу арқылы.

Жүргізілген пилоттық санақ нәтижелері бойынша Қазақстан Республикасы Стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігінің Ұлттық статистика бюросы (бұдан әрі – Бюро) «Қазақстан Республикасының 2024 жылғы пилоттық ауыл шаруашылығы санағы» осы талдамалық есепті дайындады. Есеп пилоттық санақ жүргізу әдіснамасын талдау, Интернет желісі арқылы және планшеттерді пайдалана отырып респонденттерден мәліметтер жинау әдістерін тестілеу нәтижелерін, сондай-ақ пилоттық санақ нәтижелері бойынша деректерді қамтиды.

1. АШС дайындық

АШС дайындық кезеңінде құқықтық, ұйымдастырушылық, әдіснамалық, бағдарлама-технологиялық қамтамасыз етуді, сондай-ақ штаттан тыс қызметкерлерді жалдау және оқыту жөніндегі іс-шараларды және пилоттық санақ үшін жаппай-түсіндіру жұмыстарын қамтитын жұмыстардың үлкен тізбесі жүзеге асырылды.

АШС жүргізуге дайындық кезеңі шеңберінде мынадай **нормативтік-құқықтық құжаттама** әзірленіп, бекітілді:

1. Республикалық және өңірлік деңгейлерде ұлттық АШС дайындау мен өткізуге байланысты ұйымдастырушылық және нұсқаулық мәселелерді шешу жөніндегі арнайы комиссиялар құрылды.

2. Республикалық және өңірлік деңгейлерде ұлттық ауыл шаруашылығы санағын өткізу жөніндегі іс-шаралар жоспары бекітілді (Бюроның 2024 жылғы 16 қаңтардағы №5 бұйрығы).

3. Санақ персоналына жүктеме нормасын және оның қажетті санын есептеу алгоритмін әзірлеу үшін хронометраж жұмыстары жүргізілді және санақ персоналына жүктеме нормалары бекітілді (Бюроның 2024 жылғы 23 ақпандағы №30 бұйрығы);

4. «2025 жылы Қазақстан Республикасының ұлттық ауыл шаруашылығы санағына дайындалу мен оны жүргізу жөніндегі ұйымдастырушылық және нұсқаушылық мәселелерді шешу үшін жұмыс тобы» құрылды (Бюроның 2024 жылғы 22 ақпандағы №29 бұйрығы), оның отырыстары апта сайын өткізіледі;

5. 2025 жылы АШС жүргізу барысын ақпараттық сүйемелдеу бойынша Медиа-жоспар әзірленіп, бекітілді (Бюроның 2024 жылғы 1 сәуірдегі № 45 бұйрығы);

6. 2025 жылы АШС жүргізуге мемлекеттік органдардың ақпараттық жүйелерін дайындау жөніндегі іс шаралар жоспары әзірленіп, бекітілді;

7. Пилоттық санақты жүргізудің мақсаттары, мерзімдері, тәртібі мен әдістері, сондай-ақ елді мекендердің тізбесі және санақ парақтарын толтыру жөніндегі нұсқаулықтар белгіленген пилоттық АШС жүргізу қағидалары мен санақ парақтары бекітілді (бұдан әрі – Қағидалар, Бюроның 2024 жылғы 24 маусымдағы № 10 бұйрығы);

8. Бюро басшысының «Бюроның аумақтық бөлімшелерінде 2024 жылы пилоттық ауыл шаруашылығы санағын дайындау және жүргізу үшін ұлттық санақтарға дайындық және өткізу жөніндегі нұсқаушыны қабылдауы туралы» 2024 жылғы 28 маусымдағы №95 бұйрығы 3 ай мерзімге бекітілді.

Бюро ұйымдастырушылық және әдіснамалық сипаттағы келесі дайындық жұмыстарының кешенін орындады:

- елімізде және шетелде өткізілген алдыңғы АШС материалдары, ФАО ұсынымдары жиналды және зерделенді;

- Ұлыбритания, АҚШ, Латвия, Грузия және Ресейдің статистикалық кеңселерімен тәжірибе алмасу бойынша іс-шаралар өткізілді;

- «Атамекен» ҰКП, салалық қауымдастықтардың, мүдделі мемлекеттік органдар мен ұйымдардың қатысуымен санақ парақтарының жобаларын қарау бойынша фокус-топтың отырысы өткізілді (2024 жылғы 12 ақпан);

- АҚШ ауыл шаруашылығы санағын жүргізу тәжірибесін зерделеу үшін және деректердің сапасын қамтамасыз ету мәселелері АҚШ Ауыл шаруашылығы министрлігінің өкілдерімен зум арқылы талқылау және офлайн тренинг (2024 жылғы 5-7 тамыз аралығында) өткізілді;

- пилоттық санақтың әдістемелік материалдары мен құралдары, оның ішінде санақ парақтары әзірленіп, бекітілді;

- 1-ААТ (ЖҚШ/СБШ) – қалалық жерде жеке қосалқы, саяжай және бау-бақша шаруашылықтарын алдын ала аралау үшін;
- 2-АШК/ШФҚ – ауыл шаруашылығы кәсіпорындары, шаруа немесе фермер қожалықтары, жеке кәсіпкерлер үшін;
- 3-ЖҚШ/СБШ – жеке қосалқы, саяжай және бау-бақша шаруашылықтарын негізгі айналып өту үшін;
- респонденттердің қабылданған әдістерге сәйкес олардың ұқсастығы немесе айырмашылықтары бойынша санақ парақтарының сұрақтарына жауаптарын қалыптастыру үшін анықтамалықтар, үлгілер, топтар әзірленді;
- санақ парақтарын толтыру бойынша түсініктемелер/нұсқаулықтар дайындалды;
- еңбек шарты бойынша Бюроның әрбір аумақтық бөлімшесінде ұлттық санақтарды дайындау және жүргізу жөніндегі бір нұсқаушы (бұдан әрі – нұсқаушы) қабылданды (2024 жылғы 1 тамыздан бастап);
- «е-Статистика» интеграцияланған ақпараттық жүйесін дамыту шеңберінде деректерді жинауды ұйымдастыру үшін келесі **бағдарламалық құралдар** өзгертілді:
 - Интервьюерлердің есептік жазбаларын жасау, нұсқаушылық, тіркеу және есеп учаскелерін қалыптастыру және тапсырмаларды жүктеу/түсіру көзделген «*Аудандастыру*» АЖО;
 - Планшеттерге арналған санақ парақтарына деректерді енгізу бойынша *мобильді қосымша*;
 - онлайн режимде санақ парақтарын өз бетінше толтыру үшін «*Интернет-сауалнама*» (www.sanaq.gov.kz) *web-қосымшасы*.
- Бюро АБ қызметкерлерімен және нұсқаушылармен онлайн және офлайн форматта семинар-оқыту өткізілді (ағымдағы жылдың 31 шілдесінен 2 тамызына дейін);
- нұсқаушы, тіркеу және санақ учаскелері құрылып, Бюро АБ қызметкерлері үшін картографиялық материал дайындалды;
- ақпараттық-түсіндіру жұмыстары жүргізілді:
 - ақпараттық плакаттар мен флаерлер дайындалып, тарату үшін Бюро АБ мен ЖАО жіберілді;
 - ауыл шаруашылығы өндірушілерін пилотты өткізу туралы хабардар етуді қамтамасыз ету үшін салалық қауымдастықтарға және ҚР Ауыл шаруашылығы министрлігіне хаттар жолданды;
 - салалық қауымдастықтардың, Ауыл шаруашылығы министрлігінің, жергілікті атқарушы органдардың және БАҚ қатысуымен онлайн-сессия өткізілді;
 - БАҚ-қа сұхбат;
- пилоттық санақ туралы СМС-хабарламаларды жіберу тәртібі мен мәтіні жасалды;
- 1446 бірыңғай байланыс орталығының (ББО) қызметкерлері үшін білім базасы дайындалды;

- Бюроның және Бюроның АБ қызметкерлерінің дала жұмыстарына қатысу үшін пилоттық санаққа іріктеліп алынған елді мекендерге сапарлары ұйымдастырылды.

2. Пилоттық санақ әдіснамасы

2024 жылғы пилоттық санақ АШС негізгі кезеңін тиімді өткізу, деректерді жинау әдістерін, санақ парақтарын, бағдарламалық жасақтаманы, санақ персоналының жүктеме нормаларын сынаудан өткізу мақсатында іске асырылды.

Пилоттық деректерді жинау жүйесіндегі маңызды құрал – санақ парақтарын толтыру процесін оңтайландыру мақсатында санақ парақтарында алдын ала жазба ретінде бұрын жиналған статистикалық деректерді және **әкімшілік дереккөздерді пайдалану**.

Мынадай деректерді санақ парақтарында алдын ала жазба ретінде пайдалану жоспарланған болатын:

- «Ауыл шаруашылығы жануарларын бірдейлендіру» АЖ (ауыл шаруашылығы жануарларының басы мен құстар);

- «Жылжымайтын мүліктің бірыңғай мемлекеттік кадастры» АЖ (ЖМБМК) (жер бойынша);

- «Ауыл шаруашылығы техникасының мемлекеттік тіркелімі» АЖ (АШТМТ);

- «Субсидиялау жөніндегі бірыңғай мемлекеттік ақпараттық жүйе» АЖ (СБМАЖ);

- статистикалық ауыл шаруашылығы тіркелімі;

- 4-аш, 49-аш және 1-жылыжай статистикалық нысандары.

Пилоттық санақ халықаралық тәжірибеде қолданылатын АШС-ның маңызды ғылыми принциптеріне негізделді:

- ауыл шаруашылығы санақтарының жалпыға бірдей сипаты;

- бақылау объектілерін нақты анықтау;

- бір сәттілік – шоттың бірыңғай сәті және есепке алынатын деректерді тіркеу күні;

- құпиялылық – респонденттердің дербес деректерін қорғау.

Бұдан басқа, пилоттық санақта алғаш рет респонденттерден мемлекеттік дерекқорларды өзектілендіру үшін ауыл шаруашылығы санағын жүргізу кезінде алынған бастапқы статистикалық деректерді әкімшілік дереккөздерге ұсынуға келісім (бұдан әрі – бастапқы статистикалық деректерді ұсынуға келісім) сұралды. Онлайн сауалнама кезінде бастапқы статистикалық деректерді ұсынуға келісімге респонденттер ЭЦҚ көмегімен, ал жеке сұхбат кезінде – өз қолымен қол қойды.

Ауыл шаруашылығы қызметін жүзеге асыратын шаруашылықтардың мынадай санаттары пилоттық санақ субъектілері болып табылды:

- «Өсімдік шаруашылығы және мал шаруашылығы, және осы салаларда қызмет көрсету» және «Балық шаруашылығы» саласында ауыл шаруашылығы

қызметін жүзеге асыратын шаруа немесе фермер қожалықтарын қоса алғанда, заңды тұлғалар және (немесе) олардың құрылымдық және оқшауланған бөлімшелері (бұдан әрі – ауыл шаруашылығы кәсіпорындары), дара кәсіпкерлік субъектілері;

- жеке қосалқы шаруашылық жүргізу үшін жер учаскелері (саяжай, бау-бақша, бақша) бар және/немесе ауыл шаруашылығы жануарлары бар үй шаруашылықтары (бұдан әрі – үй шаруашылықтары немесе ҮШ).

Ауыл шаруашылығы санағының объектілері:

- жер және егіс алаңдары;
- ауыл шаруашылығы жануарларының басы мен құстардың саны;
- ауыл шаруашылығы техникасы мен жабдықтары;
- мал шаруашылығы кешендері мен құс фабрикалары;
- ауыл шаруашылығы жануарлары мен құстарын ұстауға арналған өндірістік құрылыстар мен үй-жайлар;
- ауыл шаруашылығы өнімдерін сақтауға арналған құрылыстар мен ғимараттар болып табылады.

Пилоттық санақ деректерін **есепке алу сәті** 2024 жылғы 1 тамыздағы күн болды, яғни 2024 жылғы 1 тамыздан кейін туылған, алынған, сатып алынған, сойылған, құлаған немесе сатылған ауыл шаруашылығы жануарлары туралы мәліметтер санақ деректеріне енгізілмеді, жер көлемі мен ауыл шаруашылығы техникасы бойынша осыған ұқсас.

3. Пилоттық санақ жүргізу

Қағидаларға сәйкес пилоттық санақ 2024 жылдың 20 тамызы мен 30 қыркүйегі аралығында өтті. Бюроның АБ-нің 150 астам қызметкері ауылдық жерлердегі екі елді мекенде және еліміздің әр өңіріндегі бір қалалық елді мекенде планшеттердегі үй шаруашылықтарына сауалнама жүргізу үшін интервьюерлер ретінде тартылды.

53 нұсқаушы, 47 тіркеу және 164 санақ учаскесі құрылды.

Екі күн ішінде алдын-ала сауалнама (листинг) қалалық жерлерде және саяжай учаскелерінде Бюроның АБ қызметкерлері оларға бөлінген тіркеу учаскелеріне сәйкес өтті. Негізгі аралау қалалық жерлерде 13 күн, ал ауылдық жерлерде – 15 күн бойы жүргізілді. Оның қорытындысы бойынша 32,4 мың үй шаруашылығы бойынша аралау жүргізілді, оның ішінде 27,1 мың үй шаруашылығы немесе жалпы санының 83,5% - ы сұралды.

Онлайн сауалнама санақ парақтарын өз бетінше толтыруға мүмкіндік бере отырып, sanaq.gov.kz сайтындағы барлық санақ қатысушылары үшін қолжетімді болды. Онлайн режимде санақтан сәтті өткен респонденттер тіркеу кезінде көрсетілген электрондық пошта мекенжайына процестің аяқталғаны туралы хабарлама алды.

Онлайн-сауалнамаға 18,6 мың респондент қатысты, оның ішінде 13,3 мыңы – ұйымдастырылған шаруашылықтар (күтілетін санның 168%) және 5,3 мыңы – үй шаруашылықтары (жалпы санның 18%).

Жалпы, пилоттық жобаға 45,7 мың респондент қатысты. Үй шаруашылықтарының ішінде негізгі сауалнамаға қатысушылардың ең көп

саны Қызылорда облысында тіркелді (3,2 мың, оның 52%-ы онлайн сауалнамадан өтті), ал ұйымдастырылған шаруашылықтар арасында Солтүстік Қазақстан (1570 шаруашылық), Абай (1505) және Қарағанды (1429) облыстары көшбасшы болды.

Сауалнаманы планшетте толтырған сауалнамаға қатысқан үй шаруашылықтарының 36%-ы бастапқы статистикалық деректерді әкімшілік дереккөздерге беруге келісім берді, ал онлайн сауалнамаға қатысқан ауыл шаруашылығы құрылымдарының 90%-ы мұны жасады. Үй шаруашылықтарының шамамен 2% - ы сауалнамаға қатысудан бас тартты (әсіресе Маңғыстау облысында), ал респонденттердің 28% - ы ЖСН ұсынбады. Сауалнамаға қатыспағандар қатарынан объектілердің 36% - ы қараусыз қалған үйлер немесе игерілмеген саяжайлар, ал 5% – ы тұрғын емес ғимараттар (дүкендер, гараждар және т.б.) болып шықты.

Пилот кезеңінде АШЖБ және АШТМТ АЖ жүйелерінен әкімшілік деректерді, сондай-ақ 1-жылыжай бастапқы деректерін және статистикалық тіркелімдерден тарту жүзеге асырылды.

Пилоттық санақ барысында алынған деректерді қолда бар әкімшілік дереккөздерімен салыстыру 8% - дан 400% - ға дейінгі айырмашылықтарды көрсетті. Пилоттық санақ жүргізілгеннен кейін алынған ЖМБМК қорын бағалау жер учаскелерінің ауданы бойынша мәліметтердің дұрыс еместігін көрсетті.

Планшеттегі үй шаруашылықтарына сауалнама жүргізу кезінде интернетті қамтудың болмауына немесе АЖО жүйесіне сұрау салу үшін мобильді қосымшаның жұмысын баяулатуға байланысты деректерді тарта алмау қаупі бар, бұл ретте аталған міндетті іске асыру үшін ресурстар жұмсалады.

Деректерді тарту сонымен қатар үй шаруашылықтарының санақ парағын қиындатады, өйткені әкімшілік дереккөздерден тарту үшін үй шаруашылықтарының барлық мүшелерін және олардың ЖСН-ін көрсету қажет.

Осыған байланысты, үй шаруашылықтарына сауалнама жүргізу кезінде санақ парақтарын толтыру кезінде АШМ және ЦДИАӨМ дерекқорларынан деректерді алдын ала толтыруды пайдалану орынсыз деп санаймыз.

Пилот үшін іріктелген және телефон нөмірлері мобильді азаматтар базасында тіркелген елді мекендерде тіркелген ауыл шаруашылығы құрылымдарына бір реттік СМС-тарату жүзеге асырылды.

Интернет-сауалнамадан өткен санақ қатысушыларына үш сұрақтан тұратын кері байланыс қалдыру ұсынылды. Сауалнамаға респонденттердің 27% қатысты. «Санақ парағының сұрақтарының мазмұны түсінікті ме?» 74% оң жауап берді. Сұрақтар түсініксіз болып шыққандардың арасында (26%) көбінесе жер ресурстары мен инфрақұрылымға қатысты тақырыптар қиындық тудырды. «Сіз техникалық қиындықтарға тап болдыңыз ба?» 83% «Жоқ» деп жауап берді. «Иә» деп жауап бергендердің арасында басты мәселе сайттағы күтпеген ақаулар және электрондық поштаны көрсету қажеттілігі деп аталды.

«Сіз сауалнаманы толтыру кезінде көмек сұрадыңыз ба?» Респонденттердің 87% - ы «жоқ» деп жауап берді.

Пилоттық санақ жүргізу кезеңінде Бірыңғай байланыс орталығының (ББО) қызметі өзін оң жағынан танытты. Орталыққа ауыл шаруашылығы санағының мақсаттарынан бастап санақ сауалнамаларын толтыру бойынша нақтылау сияқты түрлі сұрақтар бойынша 1018 жолданым келіп түсті.

Пилоттық санаққа дайындық кезінде елді мекендердің цифрлық карталарын пайдалану мүмкіндігі қарастырылды. Алайда, қазіргі уақытта бұл мәселе елді мекендердің цифрланған шекараларының, көшелер мен мекенжайлардың өзекті геокодтарының болмауына, сондай-ақ осы жұмыстарды орындау үшін көзделген қаржыландырудың болмауына байланысты шешілмеген күйінде қалып отыр. Санақтың негізгі кезеңі үшін «Ғарыш Сапары ҰК» АҚ-мен ынтымақтастықта цифрлық карталары бар платформаны енгізу жоспарлануда, бұл деректердің өзектілігін қамтамасыз етеді.

Пилоттық санақ бағдарламалық жасақтаманы жөндеуге, әкімшілік деректерді алуға, сондай-ақ ұйымдастырушылық аспектілерге қатысты, жекелеген өңірлердегі ауа-райының қолайсыздығы (жаңбыр), иттердің шабуылдауы, респонденттердің қатысудан немесе ЖСН ұсынудан бас тартуы сияқты бірқатар мәселелерді анықтады. Сондай-ақ ескірген планшеттерді қолдануға байланысты қиындықтар туындады, бұл өз кезегінде жұмысты баяулатты *(техникалық талаптарға сәйкес келмеуіне байланысты мобильді қосымшада бағдарламаның жиі бұзылуы және кенеттен тоқтауы)*.

Дегенмен бұл проблемалардың туындайтыны белгілі еді және негізгі санақ басталғанға дейін оларды шешу қажет.

4. Форматты-логикалық бақылау және пилоттық санақ материалдарын өңдеу

Пилоттық санақ барысында алынған бастапқы деректер Бюроның серверіне келіп түсті. Пилот аяқталғаннан кейін деректерді жинаудың 2 құралынан: планшеттердегі және интернет арқылы онлайн режимінде жиналған деректер біріктірілді.

Пилоттық санақ материалдарын өңдеуді 2 кезеңмен жүргізу жоспарлануда:

I кезең – тиісті аумақтар бойынша деректерді бастапқы өңдеу және қайталанатын жазбаларды жою, оларды тексеру.

II кезең – пилоттық санақтың ақпараттық ресурсын – аумақтар бойынша бөлумен пилоттық санақтың жиынтық дерекқорын құру, оның негізінде санақтың негізгі кезеңінде пайдалану үшін ақпараттық-талдамалық дашбордтың макеті қалыптастырылатын болады, оны іске асыру мерзімі 2024 жылдың соңына белгіленген.

Алынған деректер массиві негізгі санақ кезеңінде деректерді бақылау және верификациялау алгоритмдері мен хаттамаларын құру үшін пайдаланылады.

Бұдан басқа, пилоттық жоба барысында алынған деректерді ИСЖ, АШТМТ ақпараттық жүйелерінің деректерімен алдын ала салыстыру жүргізілді. Нәтижесінде жеке қосалқы шаруашылықтар бойынша ІҚМ және жылқылар бойынша сәйкессіздіктер 5% және 7% құрады, қойлар бойынша 66%-дан едәуір жоғары. Ұйымдастырылған шаруашылықтар бойынша ауыл шаруашылығы жануарларының саны мен өздігінен жүретін ауыл шаруашылығы техникасы бойынша сәйкессіздіктер 25%-ға дейін.

5. Пилоттық санақ қорытындылары бойынша проблемалық мәселелер және оларды шешу жолдары:

1. Санақ персоналына жүктеме нормалары.

Санақ персоналына жүктеменің бекітілген нормаларына сәйкес 1-кезең интервьюерлеріне жүктеме –1 аралап шығу күніне 61 үй шаруашылығын, 2-кезең интервьюерлеріне жүктеме: қалалық жерде 16 үй шаруашылығын, ауылдық жерде 18 үй шаруашылығын құрады.

Пилоттық санақ жүргізу барысында санақ персоналына жүктеменің бекітілген нормасы тексерілді. Тестілеу қорытындысы бойынша 2025 жылы санақ жүргізу үшін мынадай түзетулер қажет екені анықталды:

-интервьюерлерге жүктеме нормасын «Алдын ала аралау тізімі (жеке қосалқы, саяжай және бау-бақша шаруашылықтары)» 1-ААТ (ЖҚШ/СБШ) нысаны бойынша күніне 61-ден 46-ға дейін төмендету;

- «Жеке қосалқы, саяжай және бақ шаруашылықтары» 3 - ЖҚШ/СБШ нысаны бойынша жүктеме нормасын сақтау, қалалық жерлерде күніне 16 рет және ауылдық жерлерде 18 рет бару.

2. Еңбекақы

Пилоттық санақты Бюроның аумақтық бөлімшелерінің қызметкерлері интервьюерлерді тартпай жүргізді, алайда интервьюерлердің еңбегіне ақы төлеудің бекітілген тәртібін арттыру жағына қарай қайта қарау қажет. 2021 жылғы халық санағының қорытындысы бойынша төлемнің төмен деңгейі интервьюерлерді жинау мен жалдауға кері әсерін тигізді. Көптеген үміткерлер еңбекақы төлеу шарттары мен деңгейімен танысқаннан кейін жұмыстан бас тартты, бұл кадрлардың жетіспеушілігі мен тұрақтамауының басты себебі болды. 2021 жылғы санақ барысында жұмыстан бас тартуға байланысты интервьюерлердің 40%-ын ауыстыруға тура келді, бұл персоналды оқыту сапасын және санақ процесін ұйымдастыруды нашарлатты.

Тәжірибе сонымен қатар қалалық жерлерде, әсіресе саяжайларда сұхбат берушілер үшін белгілі бір қауіптер болғанын көрсетті. Халық сенімсіздік танытып, есік ашпады немесе жоқ болды, қайта бару талап етілді, бұл өз кезегінде қызметкерлерді іріктеу мен жалдауға өзінің кері әсерін тигізді.

Сонымен қатар, 2021-2023 жылдар аралығында бағаның өсуі мен инфляцияны ескеру қажет. Республикалық маңызы бар қалалар үшін қосымша төлем коэффициентін көздеу қажет, өйткені статистика көрсеткендей, бұл өңірлердегі орташа жалақы деңгейі орташа республикалық көрсеткіштен асып түседі.

Интервьюерлердің жалақысын арттыру білікті мамандарды тартуға көмектеседі, оларды жұмысты сапалы орындауға ынталандырады, бұл өз кезегінде жиналған санақ деректерінің сапасын жақсартады.

3. Цифрлық карталардың болмауы.

Цифрлық карталарды пайдалану АШС санақ аудандастыруды жүргізуді автоматтандыру арқылы далалық жұмыстарды ұйымдастыру кезінде жұмыстың еңбек көлемін азайтуға және интервьюерлердің қозғалыс логистикасын жақсартуға мүмкіндік береді.

ГАЖ платформасын және елді мекендердің цифрлық картасын әзірлеу оны әзірлеуге және Бюрода ГАЖ саласындағы мамандардан тұратын жеке бөлімше құруға қосымша қаржыландыруды талап етеді.

4. Байланыс орталығы.

Пилоттық санақ тәжірибесіне сүйене отырып, негізгі санақ кезеңінде жолданымдар көп түседі және жұмыс істеп тұрған ББО операторларына жүктеме артады деп күтілуде. Үздіксіз жұмысты жәннен 18:30-дан кейін және демалыс күндері респонденттерге кеңес беруді қамтамасыз ету үшін АШС негізгі кезеңінде операторлар штатын кеңейту қажет, бұл қосымша қаржыландыруды талап етеді.

5. Санақ персоналының сапалы жұмысы және олардың қауіпсіздігі.

Санақ персоналын оқыту АШС жүргізуге дайындықта шешуші рөл атқарады. Оқыту процесін ұйымдастыру үшін іссапар шығындарына қаражат бөлу қажет. Алайда, РБК іссапар шығыстарына өтінім берілгеннен аз соманы қолдады.

Пилоттық санақ жүргізу кезінде үй шаруашылықтарын аралағанда иттердің шабуылдауының үш жағдайы тіркелді. Осыған байланысты интервьюерлердің қауіпсіздігін қамтамасыз ету мақсатында ультрадыбыстық үркіткіш сатып алу қажет.

6. Жаппай түсіндіру жұмыстары.

РБК алдағы 2025 жылғы АШС-ны ақпараттық насихаттау үшін қажетті бейнероликтер, рулонды стендтер, баннерлер және басқа материалдарды жасау үшін және үй-жайларды жалға алу үшін мәлімделген қаржыландыруға қолдау көрсеткен жоқ. Пилоттық санақ қорытындысы бойынша жиналған, Бюроның АБ ұсынған есептерге сәйкес респонденттерді хабардар етудің тиімділігі үшін әлеуметтік желілерде, жергілікті және республикалық телеарналар бойынша мотивациялық бейнероликтерді орналастыру талап етіледі. Осыған байланысты бұқаралық-түсіндіру жұмыстарын жүргізуге, сондай-ақ ЖАО арқылы деректерді жинауды ұйымдастыру үшін үй-жайларды жалға алуға (қажет болған жағдайда) қаражат бөлу орынды деп санаймыз.

7. Қорғалған байланыс арналары.

Деректерді планшеттерден орталық деректер серверіне беру кезінде олардың қауіпсіздігін қамтамасыз ету мақсатында қорғалған байланыс арнасын қамтамасыз ету үшін қосымша қаржыландыру қажет.

8. ЖАО «Мекенжай» МБД сапалы өзектендіруі қажет.

Бюроның АБ мәліметтері бойынша, мекенжай шаруашылығының қазіргі жағдайы қанағаттанарлықсыз: көшелердің атаулары жоқ немесе қайталанатын,

үйлердің нөмірленуі жоқ. Тізілімде жартылай қараусыз қалған немесе қайта салынған үйлер де бар. Соңғы жылдары ЖТҚ-ның белсенді дамуына байланысты жаңа үйлердің көпшілігі атауы жоқ көшелерде орналасқан, ал нөмірлеу ретсіз, үйлер учаске нөмірі бойынша тіркелген немесе мүлдем тіркелмеген.

Дұрыс құрастырылған мекенжайлар тізімі, мекенжай және көше шаруашылығын ретке келтіру (атауы, көшелерді, орамдарды, үйлерді нөмірлеу) санақ аудандастыруды жүргізу үшін картографиялық материалдарды дәл және дұрыс дайындау үшін талап етіледі, бұл түпкілікті нәтижеде АШС қорытындыларының сапалы болуын қамтамасыз етеді.

9. Әкімшілік дереккөздер

Әкімшілік деректерді уақтылы алуды қамтамасыз ету үшін АШМ, ЦДИАӨМ және Бюро арасында 2025 жылы АШС жүргізуге МО АЖ дайындау жөніндегі үшжақты іс-шаралар жоспары (бұдан әрі-жоспар) бекітілді. Бұл жоспарда МО АЖ деректерін жүктеп алудың іс-шаралары мен мерзімдері айқындалған.

Қазақстан Республикасы Премьер-Министрінің орынбасары С. М. Жұманғариннің 2024 жылғы 11 шілдедегі хаттамалық тапсырмасына сәйкес ҚР ЦДИАӨМ және АШМ 2024 жылғы 1 шілдеге 2024 жылғы 25 шілдеге дейін және 2024 жылғы 1 тамызға 2024 жылғы 5 тамызға дейін ЖТҚ, МРСТ, ЖМБМК және БМАСА дерекқорларын жүктемесін пилоттық АШС мақсаттары үшін Бюроға ұсыну қажет болды.

Қазіргі уақытта Бюрода 2024 жылғы 1 шілдеге ЖТҚ, АШТМТ және ЭШБЕА дерекқорлары, сондай-ақ БМАСА базасынан субсидиялау бойынша ГАЗ ішінара деректері (мәлімет үшін субсидиялаудың 4 бағыты бойынша) бар. МККН-дан жер учаскелері бойынша мәліметтерді түсіру 15 қазанда Пилот өткізілгеннен кейін, ЦДИАӨМ-ге бірнеше рет кездесулер ұйымдастырылып мен хаттар жіберілгеннен кейін және деректерді жүктеудің сәтсіз әрекеттерінен кейін жүргізілді.

Жоғарыда баяндалғанның негізінде АШМ және ЦДИАӨМ ЖМБМК, АШТМТ, БМАСА АЖ және «е-Статистика» ИАЖ арасындағы тікелей интеграцияны іске асыруды жеделдету қажет.

Анықтама:

2024 жылғы 17 қазанда ЦДИАӨМ тұрғын/тұрғын емес үй-жайлар мен жер учаскелері бойынша мәліметтер алу бөлігінде «е-Статистика» ИАЖ мен ЖМБМК тікелей интеграциясын іске асыру туралы №10-5/2231-И хат жолданды.

АШМ «е-Статистика» ИАЖ мен АШТМТ тікелей интеграцияларын іске асыру үшін ауыл шаруашылығы техникасы және оның иелері туралы мәліметтерді алу бөлігінде (24.10.2024ж. №10-5/7373) және БМАСА мен шаруашылық жүргізуші субъектілер бойынша АӨК субсидиялау жөніндегі мәліметтерді алу бөлігінде (№10-5/2304 және 29.10.2024ж.) хаттар жолданды.

10. Ауыл шаруашылығы санағын жүргізу кезінде республикалық және облыстық маңызы бар қалаларды үй шаруашылықтарына (ЖҚШ) сауалнама жүргізуден алып тастау мәселесі

ФАО ұсынымдарына сәйкес, өте шағын шаруашылықтардың үлесі – бақшалары бар немесе үй учаскелерінде жануарларды ұстайтын **қалалық**

немесе қала маңындағы үй шаруашылықтары және оларды үздіксіз тіркеу бағдарламасына енгізу экономикалық тұрғыдан тиімсіз болуы мүмкін.

Қалаларды сауалнамаға қосу (АҚШ, Ұлыбритания, Молдова және Лаос) немесе алып тастау (Танзания, Грузия) үшін шекті мәндерді енгізудің халықаралық тәжірибесі бар. Сондай-ақ, Ауыл шаруашылығы жануарларын ұстау қағидаларына сәйкес елді мекендерде ірі қалаларда үй шаруашылықтарының ауыл шаруашылығы жануарларын **өсіру** қызметіне **шектеулер бар.**

Бұдан басқа, қалалы, облыстық және республикалық маңызы бар қалалардағы жалпы шығарылымдағы халық шаруашылықтарының үлесі бойынша 0,3%-дан аспайды (Астана – 0,0%, Шымкент-0,3%). Пилоттық санақ нәтижелері бойынша қалалық жерлерде маусымдық дақылдарды толтырғандардың саны сауалнамадан өткен үй шаруашылықтарының 0,93% - құрады. Қалалық жерлердегі 20 елді мекеннің ішінен: 11-де мал ұстаған үй шаруашылықтарының саны 5%-дан аз болса, 6 елді мекенде 5% - дан 12% - ға дейін, 4 елді мекенде 12% - дан жоғары үй шаруашылығы мал ұстаған.

Жоғарыда баяндалғанға сүйене отырып, 2025 жылы АШС жүргізу кезінде үй шаруашылықтарына сауалнама жүргізуден республикалық және облыстық маңызы бар қалаларды алып тастау қажет деп санаймыз.